

OILANING IJTIMOIIY-MA'NAVIY TARAQQIYOTGA TA'SIRI

*Namangan davlat pedagogika instituti
o'qituvchisi **Umarov Murodbek***

*Namangan davlat pedagogika instituti
Texnologik ta'lim yo'nalishi 1-bosqich talabasi
Abduhalimov Elmurod Karimjon o'gli*

Annotatsiya: Mazkur maqolada tegishli nazariy asoslar va amaliy yondashuvlarni o'rganish orqali oila muhitining shaxsning ijtimoiy-ma'naviy rivojlanishiga ta'siri o'rganiladi. Oila ijtimoiy-ma'naviy qadriyatlarni shakllantirishda, shaxslararo munosabatlarni rivojlantirishda, axloqiy asoslarni shakllantirishda asosiy rol o'ynaydi. Maqolada multidisipliner yondashuvdan foydalangan holda, oilaviy munosabatlar, madaniy kontekst va ijtimoiy-iqtisodiy omillar bolaning ijtimoiy xulq-atvori va ma'naviy dunyoqarashiga qanday hissa qo'shishini ta'kidlaydi. Ushbu maqolada oilaning ijobiy ta'sirini kuchaytirish va oxir- oqibat har tomonlama shaxsiy o'sishni qo'llab-quvvatlash bo'yicha amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: Oilaviy muhit, Ijtimoiy-ma'naviy rivojlanish, Ijtimoiy ta'lim nazariyasi, Birikish nazariyasi, Ekologik tizimlar nazariyasi.

THE INFLUENCE OF THE FAMILY ON SOCIAL AND MORAL DEVELOPMENT

Annotation: This article explores the impact of the family environment on the socio-spiritual development of an individual through the study of relevant theoretical foundations and practical approaches. The family plays a key role in shaping socio-spiritual values, developing interpersonal relationships, and forming moral foundations. Using a multidisciplinary approach, the article highlights how family relationships, cultural context, and socio-economic factors contribute to a child's social behavior and spiritual worldview. Practical recommendations are provided to strengthen the family's positive influence and ultimately support comprehensive personal growth.

Keywords: Family environment, socio-spiritual development, social learning theory, attachment theory, ecological systems theory

ВЛИЯНИЕ СЕМЬИ НА СОЦИАЛЬНО-ПРАВСТВЕННОЕ РАЗВИТИЕ

Аннотация: В данной статье рассматривается влияние семейной среды на социально-духовное развитие личности через изучение соответствующих теоретических основ и практических подходов. Семья играет ключевую роль в

формировании социально-духовных ценностей, развитии межличностных отношений и моральных основ. С использованием мультидисциплинарного подхода в статье подчеркивается, как семейные отношения, культурный контекст и социально-экономические факторы влияют на социальное поведение ребенка и его духовный мир. Приведены практические рекомендации по усилению позитивного влияния семьи и поддержке всестороннего личностного роста.

Ключевые слова: Семейная среда, социально-духовное развитие, теория социального научения, теория привязанности, теория экологических систем

Oila muhiti inson hayotida, ayniqsa bolalik va o'smirlik davridagi asosiy ijtimoiylashtiruvchi vositadir. U hissiy, axloqiy va ma'naviy o'rganish uchun asos bo'lib xizmat qiladi, kelajakdagi xatti-harakatlar va e'tiqodlarga ta'sir qiladi. Ushbu maqola nazariy istiqbollarni aniqlash va ushbu o'sishni ta'minlash uchun amaliy choralarni ko'rsatish orqali oiladagi o'zaro munosabatlar va ijtimoiy-ma'naviy rivojlanish o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil qilishga qaratilgan.

Albert Banduraning "Ijtimoiy ta'lim nazariyasi" bolalarning ta'lim jarayonlarida kuzatish va taqlid qilishning rolini ta'kidlaydi. Oilada bolalar ota-onalar va tarbiyachilarda kuzatadigan xatti-harakatlar, qarashlar va ma'naviy amaliyotlarni namuna qiladilar. Ibodat va jamoat yig'ilishlari kabi oilaviy marosimlar ma'naviy o'ziga xoslik va ijtimoiy ko'nikmalarga bevosita ta'sir qiladi.

Jon Boulbining qo'shilish nazariyasiga ko'ra, bolalar tarbiyachilar bilan xavfsiz yoki ishonchsiz munosabatlarga asoslangan ijtimoiy kompetentsiyani rivojlantiradilar. Tarbiyaviy oilaviy munosabatlar hissiy xavfsizlikni yaratadi, hamdardlik, ishonch va ijobiy axloqiy xulq-atvorni rivojlantiradi.

Kattalarga hurmat va bo'ysunish o'zbek oilalaridagi an'anaviy tarbiya uslullaridan biridir. Oilada bolalarni to'g'ri tarbiyalash, ota-onalarning va katta yoshdagi barcha kishilarning namunasi bola shaxsini shakllantiruvchi, uning dunyoqarashiga, xulq-atvoriga, jamoa orasida o'zini tuta bilishiga tayyorlovchi omildir. Aynan oila bolani qadam qo'ydiradi, uning o'ziga xos xususiyati va ma'naviy qiyofasining shakllanishiga asos soladi. Muhit deyilganda, oila a'zolarining o'zaro munosabatlari, bolalarga ta'sir ko'rsatish usullari, oilada mavjud bo'lgan boshqa shakl va uslublar yig'indisiga aytiladi. Oila muhitining mazmuni ota-onalarning, katta yoshdagi a'zolarining g'oyaviy-siyosiy ongliklarida namoyon bo'ladi. Farzandga zamonaviy tarbiya berishda ota-onalarning o'rni beqiyos. Demak, ota-onalarga pedagogik bilim berish, oilaviy tarbiya bo'yicha tajriba almashish, ota-onalarni tarbiyalash ishlariga qizg'in jalb qilish uchun ularni maktabga, mahallalariga taklif etish maqsadga muvofiqdir.

Yosh avlodning qiziqish va tirishqoqligi, mehnatsevarligi, birinchi navbatda, ota-onaga va oiladagi tarbiyaviy holatlarga bog'liqdir. Professor O.Musurmanova: "Oilaning asosi er-xotin yoxud ota-onadir. Modomiki, er-xotin oilaning tamal toshlarini mustahkam

bunyod etishga mas'ul ekanlar, ular unda uchraydigan turmush qiyinchiliklari, hayot quvonchlari-yu, tashvishlarini boshdan kechirishda, oilani idora etishda, farzand tarbiyasida mas'uldirlar" [2],– deb keltiradi. Hozirgi zamon o'zbek oilalarining tarbiya jabhalaridagi umumiy va xususiy tomonlarini, vazifalarini bilish nihoyatda ahamiyatlidir. Chunki biz bolalarning bog'cha va maktabda olayotgan bilimlarini, aqliy qiziqishlarini hisobga olganimizdagina oilaviy tarbiya ishi samaradorligini ta'minlashimiz mumkin.

Bronfenbrennerning Ekologik tizimlar nazariyasi turli xil atrof-muhit tizimlari - oila, tengdoshlar, maktab va jamiyat - shaxsning rivojlanishini shakllantirishda qanday o'zaro ta'sir qilishini ko'rsatadi. Oila mikrotizim ichida joylashgan bo'lib, o'zaro munosabatlar, tartiblar va qadriyatlar orqali bolalarning ijtimoiy-ma'naviy o'sishiga bevosita ta'sir qiladi.

Oilaviy munosabatlar va muloqot-Ochiq, hurmatli muloqot hissiy xavfsizlik, hamdardlik va ijobiy o'zini o'zi tushunishni rivojlantiradi. Birgalikda faoliyat yuritadigan, axloqiy qadriyatlarni muhokama qiladigan va ma'naviy amaliyotlar haqida fikr yuritadigan oilalar bolalarning ijtimoiy-emotsional o'sishini rivojlantiradi.

Ota-onalarni modellashtirish va ma'naviyat-Bolalar ko'pincha ota-onalarning xatti-harakatlarida aks ettirilgan ma'naviy e'tiqod va axloqiy qadriyatlarni qabul qilishadi. Ota-onalarning rahm-shafqat, kechirimlilik va hurmat ko'rsatishi bolalarning shaxslararo munosabatlari uchun namuna bo'lib xizmat qiladi.

Madaniy kontekst va ijtimoiy normalar-Oilada qo'llaniladigan madaniy an'analar ma'naviy o'ziga xoslik uchun asos yaratadi. Oilalar jamiyatdagi shaxsning rolini shakllantiradigan ijtimoiy me'yorlar, qadriyatlar va e'tiqodlarni uzatadi.

Ijtimoiy-iqtisodiy omillar-Moliyaviy barqarorlik shaxsiy rivojlanishga hissa qo'shadigan ta'lim va ma'naviy resurslardan foydalanishga ta'sir qiladi. Noqulay ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar, masalan, qashshoqlik yoki oilaviy nizolar hissiy farovonlik va ijtimoiy xatti-harakatlarga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Ijtimoiy-ma'naviy taraqqiyotga oila ta'sirini kuchaytirishning amaliy usullari

Marosimlar va an'analarni o'rnatish- Umumiy ovqatlanish yoki diniy marosimlar kabi muntazam oilaviy tadbirlar oilaviy rishtalarni mustahkamlaydi va ma'naviy qadriyatlarni mustahkamlaydi.

Ochiq muloqotni rag'batlantirish-Oila a'zolari his-tuyg'ular, e'tiqodlar va ijtimoiy mas'uliyatlar haqida halol muloqot qilish, hissiy aql va empatiyani rivojlantirish uchun joylar yaratishlari kerak.

Ijobiy ota-ona strategiyalari

Maqtov, rag'batlantirish va konstruktiv fikr-mulohazalarni o'z ichiga olgan ota-onalarning amaliyoti bolaning o'zini o'zi qadrlashini va ijtimoiy kompetentsiyasini rivojlantirishga yordam beradi.

• **Jamiyat ishtiroki**- Oilalar bolalarda rahm-shafqat va ijtimoiy mas'uliyat hissini rivojlantirishga undaydigan ko'ngillilik kabi jamoat faoliyati bilan shug'ullanishi kerak.

• **Maslahat orqali oilaviy muammolarni hal qilish**- Professional maslahat

oilalarga mojaro yoki moliyaviy stress kabi muammolarni hal qilishda yordam berishi mumkin, ular tarbiyaviy muhitni saqlab qolishadi.

Oilaviy muhit shaxsning ijtimoiy-ma'naviy kamolotida, ayniqsa, shakllanish davrida muhim rol o'ynaydi. Ijobiy munosabatlarni rivojlantirish, axloqiy xulq-atvorni modellashtirish va madaniy an'analarda ishtirok etish orqali oilalar bolalarning hissiy, ijtimoiy va ma'naviy o'sishiga sezilarli hissa qo'shadilar. Oilaviy urf-odatlarini o'rnatish, ochiq muloqotni targ'ib qilish va jamoatchilik ishtirokini rag'batlantirish kabi amaliy tadbirlar oilaviy ta'sirning ta'sirini yanada kuchaytiradi. Oila kontekstidagi muammolarni tan olish va hal qilish har tomonlama rivojlanish va farovonlikni ta'minlash uchun muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. “Тафаккур” журнали. 2002 йил, феврал сони. 2. Мусурманова О. Оила маънавияти – миллий ғурур. – Тошкент: “Ўқитувчи”, 2000. – Б. 60.
2. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat –yengilmas kuch. – T.: “Ma'naviyat”, 2008. – 176 b.
3. Shoumarov B., Haydarov I. O., Sog'inov N . A., Akramova F. A., Solihova G., Niyozmetova G. - Oila psixologiyasi, O'quv qo'llanma, Toshkent, 2008.
4. Muminova D.R. Oila psixologiyasi: Er-xotin baxtli bo'lish siri